

KERTINĖ PARAŠTĖ

Kodėl reikia remti lituanistus iš Lietuvos

Jau ne pirmi metai, kai Lietuvos fondo Pello skirstymo komisija remia laipsnio siekiančius magistrantus ir stažuotojus iš Lietuvos, atvykstančius į pasaulio lietuvių dotuotą Lituanistikos katedrą University of Illinois at Chicago. Kol Lietuva dar nebuvo atgimusi ir laisva, ši katedra turėjo įvesti į mokslo pasaulį lituanistiką, ypač lietuvių kalbą ir literatūrą, kaip lygiateisės disciplinas. Taip tam tikra prasme įteisintose lituanistinės studijos Vakaruose — laisvos, lygios ir reikšmingos. Taip suprantingai, dosnūs ir gausūs aukotojai įsivaizdavo, ir jų vaizdinys atitiko to laikotarpio galimybes ir poreikius. Jau nuo 1972 metų lietuvių kalba ir literatūra buvo dėstoma UIC, todėl Lituanistikos katedrai logiški namai ir buvo šis universitetas — Čikagos lietuvių telkinio vidury. Tuo metu University of Illinois at Chicago buvo vienintelė vieta laisvajame pasaulyje, kur lietuvių kalba ir literatūra buvo nuolat dėstoma. Studentai ir aspirantai buvo kelių Amerikos lietuvių kartų vaikai ir vaikaičiai, rečiau kitataučiai, besidomintys Lietuva ir lietuviu. Per 20 su viršum metų daug kas pasikeitė. Katedra, anksčiau tarnavusi laisvo pasaulio (JAV, Kanados, Pietų Amerikos) studentams, ėmė būti vis daugiau dėmesio ir iš dabar jau atgimusios Lietuvos. Lituanistikos katedra seniai domino lituanistus anoj Atlanto pusėj: čia gausūs archyvai ir bibliotekos, čia daugelio išeivių išminti keliai ar tiesiog — namai. Kai atsivėrė galimybės ne tik svajoti apie Čikagą ir jos intelektualinius turtingumus, sukaupius tiek Pasaulio lietuvių archyvą, Balzeko lietuvių kultūros muziejų, tiek ir privačiuose archyvuose, atsirado norintųjų jais pasinaudoti ir pasižvalgyti po amerikietiškojo mokslo pasaulį, net siekiančių įsigyti vakarietiško mokslo laipsnį. Tai daugiausia daktarantai, renkantys medžiagą moksliniams darbams apie išeivijos įnašą į lietuvių kultūrą nuo praejusio amžiaus galo; taip pat jauni mokslininkai, kuriems nepakanka ribotos teorinės medžiagos, esančios Lietuvoje. Juk nors daug knygų siunčiama į Lietuvą, tačiau Maskvos ir dabartinės ekonominės krizės nusiaubtų bibliotekų Lietuvoje būklė toli gražu nepatenkina bent kiek platesnio

mokslinio darbo užmojų. Ten, aišku, daug pirminių šaltinių bei informacijos apie Lietuvos rašytojus, tačiau jaunieji mokslininkai norėtų tuos šaltinius „kasinėti“ modernesniais įrankiais ir ypač atsikratyti marksistinių metodų, pasižvalgyti, kaip kalba, literatūra ir istorija dėstoma ir tiriama Vakaruose. O kurgi jie galėtų rasti geresnį prieglobstį už Lituanistikos katedrą?

Tai suvokdamas, jau ne vienas filologas yra pasinaudojęs pasaulio lietuvių suaukotois lituanistikos „namais“ Vakaruose. Reikėtų pažymėti, jog kol kas visi baigę mokslus ar stažuotes Katedroje yra grįžę į Lietuvą, tuo universiteto imigracijos skyrius yra patenkintas ir nedaro klūčių toliau kviesiems mokslininkų iš Lietuvos. O Katedroje, dar nuo dabartinio Vytauto Didžiojo universiteto rektoriaus Broniaus Vaškelio laikų, žinių ir metodų yra pasirinkę redaktoriai ir vertėjai, dabartinis Vilniaus universiteto lietuvių literatūros katedros vedėjas, Vytauto Didžiojo universiteto dėstytoja, ne vienas tenykštis daktarantas. Rudenį laukiame naujo, gausaus kontingento, jam stengsimės padėti. Dauguma jų bus trimpalaičiai stažuotojai, kurie, patalpinę literatūros kritiką, išeivijos literatūrą, anglų kalbą, susipažinę su naujausia savo srities medžiaga, grįš prie darbų Lietuvoje, vienam kitam gal bus suteikta galimybė įsigyti ir vakarietiško laipsnį, kad juo pasipuotės galėtų padėti mokslui atgimti Lietuvoje. Ši pavasarij ko gero išleisime du naujus magistrus, kurie gali būti pasirinkę tęsti studijas ir daktarantūroje. Beje, mūsų Katedros ir jos veiklos pavydai ne viena etninė grupė (lenkai, ukrainiečiai) universitete ir vis mus, lietuvių, giria už aukštą samoningumą!

Tai gi išvada galėtų būti tokia: atsiminkime, kad ne tik Lietuvos stomatologai ir ekonomistai atsilieką, filologams taip pat reikia modernizuotis, idant pakiltų į naujas aukštumas. Nekritikuokime pasižventusių lietuvių fondo vadovų, kurie ir taip nuolat turi daryti ir daro saliamoniškus sprendimus, remkime jų pastangas visiems padėti. Taip pat nepamirškime, kad ne vien lietuvių fondas išlaiko atvykstančius jaunus mokslininkus ir patyrusius pro-

Lietuvių operos „Pilėnai“

PETRAS AGLINSKAS

Balandžio 17 dieną Morton East gimnazijos auditorijoje, Čikagos priemiestyje Cicero, įvyko šiemetinis Lietuvių operos pastatymas — Vytauto Klovos opera „Pilėnai“, libretas Jono Mackonio. Opera vaizduoja viduramžių Lietuvos pilį „Pilėnus“, kurios gyventojai visi žuvo ugnyje, pasiryžę susideginti, užuot pasiduoti kryžiuočiams ir tapti jų vergais.

Reikėtų pirmiausia paminėti, kad kiekviena opera yra ne tik muzikinio, bet taip pat, ir gal net svarbiausio, dramatinio meno forma, tad ir šiam spektakliui rimtai trūkome dramatinio aspekto papildymo. Labai gaila, kad šio spektaklio režisierius, Eligijus Domarkas, neturėjo daugiau pasitikėjimo Lietuvių operos choru. Beveik kiekvienoje scenoje, kurioje įsiai veikė, choras buvo išrikiuotas maždaug ta pačia rikiuote. Nors taip daryti buvo gal mažiausiai rizikinga strategija, tai tikrai nebuvo įdomiausias dramatinis choristų panaudojimas. Bet pamačius absurdišką pilies gynėjų bėgimą per sceną ketvirtajame veiksmo, galbūt buvo palaima, kad režisieriaus įtaka buvo ribota.

Kai buvo tikrai svarbūs dramatiniai momentai, puikios progos, kad nors įdomaus ar subtilaus su dainininkais padaryti, scenovaizdis dažnai pavirsdavo paviršutiniška „hyperemocija“ vaidyba. O momentai, kuriems tikrai trūkome įtempimo, praėjo indiferentiškai. Viena tokia proga buvo, kai Ulrichas nuduria Mirtą. Užuot susiderinę su mirties kylančios įtampos eiga, jis neįspūdingai ištraukia peilį iš už diržo, lakstinėja po sceną, peilį viešai iškele, ir pagaliau smeigia jį Mirtos šonui, ne kiek neintensyviau negu kaip į duonos

fesorius pagal pasikeitimo programą. Tame darbe talkina ir Katedros fondas, Krėvės fondas bei Vydūno fondas. University of Illinois suteikia jiems įvairių lengvatų, kelionpinigių bei stipendijų duoda Soros fondas Vilniuje, Fulbright komisija Washington'e per United States Information agentūrą, International Research and Exchanges Board ir kiti fondai — jie nemažiau supranta, kad reikia kelti filologų išsimokslinimą, nes galų gale ne ekonomistai ir ne biznierių, bet ypač literatūros ir kalbos mokslininkai ir dėstytojai padės kurti atbūdančios Lietuvos žmogaus samonę.

Violeta Kelertienė
Lituanistikos katedra Čikagoje

kepala. Ir nors mirimo scenos operos literatūroje dažnai virsta juokingomis dėl jų ištęstumo, Mirtos mirtis šiame spektaklyje tikrai buvo viena iš juokingiausių. Ulrichas ją nuduria. Po minutės ji raitosi ant žemės. Po dviejų minučių ji vėl atsistoja ir pradeda šliaužti prie laiptų. Po trijų minučių sliugia pamažu laiptais. Keturių minučių praėina ir, rodos, jau „Amen“, bet ne, ji išgirsta fone choro balsus ir vėl pakyla. Pagaliau ir scenos darbininkams pritrūksta kantrybės ir uždanga užtraukiama. Bet palaukit, dar orkestras nebaigė! Dar Mirta savo dūšios neatidavė. Galų gale orkestrantams natų pritrūko ir scena, reikia būti dėkingiems, galėjo užsibaigti.

Ne, šio spektaklio dramatinį papildymą galima buvo rasti ne sceninėje vaizduotėje, bet pačioje partitūroje, kurios motyvų kartojimas ir labai efektinga bei graži orkestracija išpėjo klausytojus apie scenų besikeičiančius pobūdžius ir nuotaikas, išryškino veikėjų santykių dinamiką ir pabrėžė situacijų reikšmę. Pavyzdžių būtų daugybė. Pirmo akto duetuose, kur Udris prisipažįsta mylėti Mirtą, jam prisartinus prie jos, žemi pučiamieji mediniai ir variniai instrumentai subtiliai pakeičia situacijos toną iš džiaugsmo į pavojų ir įspėja apie veikėjų santykiams ateinančią žūtį, kada Udris trečiame veiksmo jai tars, „Man gėda, kad tave mylėjau“.

Choristai buvo chormeisterių Ričardo Soko ir Manigirdo Motekaičio gerai paruošti. Šios operos lietuviškos liaudies muzikos įtaka davė chorui daug progų gražiai pasirodyti, ne per sudėtingose tekstūrose, ir choras aplamai savo partijas gerai sudainavo. Choristai džiaugsmingai atliko pirmo veiksmo „Valio, valio...“ chorą, kuriame buvo šios operos stipriausios ismintina ir muzikinės formos išvystymo atžvilgiu svarbiausia melodija.

Liudas Norvaišas, kuris atliko Ulricho, kryžiuočių pasiuntinio rolę, dainavo jautriai ir preciziškai. Jo intonacija ir ritmas buvo iš visų solistų tiksliausi, kas buvo galima girdėti neklystančiame su orkestru susiderinime, ypatingai pirmo akto arijoje, kurios pabaiga tobulai derinosi su medinių pučiamųjų įstojimu. Kadangi jo balsui trūko operinio kalibro jėgų, ir galima kelti klausimą, ar jo balsą tikrai tinka vadinti bosu, p. Norvaišas geriausiai pasirodė tuose pasažuose, kuriuose orkestracija „suliesėjo“. Bet Ulricho charakterio tipas taip pat prisidėjo prie šitos situacijos. Kadangi jis atliko intriganto rolę, beveik visa muzika, jam parašyta, turi sukčiaus savybę. Skirtum tuojau galima buvo girdėti jo trečiojo veiksmo arijoje, kurioje jis jau džiaugiasi savo laimėjimu, „ugnim ir kalavijų aš sėju baime“. Šioje arijoje p. Norvaišas gavo progos pilnu balsu, aukštesniame registre, mažoro rakte dainuoti, ir rezultatas buvo puikus.

Vitalija Šiskaitė, kuri atliko Mirtos, Margirio augintinės, rolę, dažnai persistengė savo

Lietuvių operos pastatytos Vytauto Klovos operos „Pilėnų“ spektaklis Morton East High School Auditorium, Cicero, Illinois, šiuo metu balandžio 17 dieną: Virgilijus Noreika (Rūtenis), Irena Milkevičiūtė (Eglė), Arvydas Markauskas (Margiris).

Lietuvių operos „Pilėnai“: Liudas Norvaišas (Ulrichas) ir Vitalija Šiskaitė (Mirta).

Lietuvių operos „Pilėnai“: dalis choro.

Jono Tamulaičio nuotraukos

Šiame numeryje:

Remtini iš Lietuvos atvykstantys lituanistai • Lietuvių operos „Pilėnai“ • Kokios mūsų chorams perspektyvos? • Naujos knygos • Airių poeto Tom Paulin eilėraščiai • Vaidinimas apie „išvietintuosius“ Kansas universitete • Šiemetinis Šekspyro festivalis Stratford, Ontario

dainavime. Čia reikia daly papeikimo skirti dirigentui Alvydui Vasaičiui, kurio valdomas orkestras, nors labai gerai partitūrą sugrojo, buvo dažnai per garsus, mirtinai „užglušindamas“ dainininkus. Bet p. Šiskaitės žemesni pasažai, net su tylija palyda, pranyko, ir kai jinai įžengdavo giliau į sceną, jos balsas visai išgaruodavo. Be abe-

jo, salės akustika prisidėjo, bet tokios problemos turi būti gerai nustatytos balansu tarp dainininkų ir orkestro sumažintos, ne padidintos. Tačiau p. Šiskaitės balsas geriausiai skambėjo vietomis, kur orkestras su ja nekonkuravo, ypač antrojo veiksmo pradžioje, kur instrumentai tikrai pabrėžė jos sudainuotas frazes recitatyvo tekstūrose.

Virgilijus Noreika neabejotinai ir profesionaliai atliko Rūtenio, Nalšios valdovo, rolę. Nors, aplamai paėmus, buvo sunku šio spektaklio solistus suprasti, p. Noreika dainavo su aiškia tarsena, ir sklandžiai bei efektingai navigavo po sceną. Tai nebuvo didžiausia šios operos rolę, bet jis

(Nukelta į 2 psl.)

Naujos knygos

• Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis. **NEMARIOJI ŽEMĖ: LIETUVA PASAULINĖS POEZIJOS POS-MUOSE.** Kaunas: „Varpas“, 1992.

Kauno „Varpas“ 1992 metais išleido fotografuotinę Alfonso Tyruolio-Šešplaukio sudarytą antologiją „Nemarioji Žemė: Lietuva pasaulinės poezijos posmuose“. Ši knyga „pavėlavo“ i Lietuvą daugiau nei dvidešimt metų (pirmasis, Juozo Kapočiaus bostoniškas leidimas pasirodė 1970 metais). O pats Alfonsas Tyruolis-Šešplaukis šiuo savo darbu sugrįžta tėvynėn po penkiasdešimties metų.

Antologijoje surinkti poetiniai kūriniai ar jų ištraukos nuo lietuviškųjų realiųjų atsiradimo Livonijos ordino kronikose (13 a.) iki mūsų dienų. Sudarymo principu pasirinkti eiliuoti tekstai su specifinėmis, poetinei kalbai būdingomis išraiškos priemonėmis, daro šią knygą vientisą; skaitytojas turi galimybę keliauti per šimtmečius ir susipažinti su skirtingais autoriais ir juos inspiravusiomis ideologijomis.

Antologija suskirstyta į keturias dalis. Pirmojoje – sudarytojo verstos ištraukos, kurias jungia 13-15 a. vyravusi Kryžiaus karų ideologija. Alfonsas Tyruolis laikosi porinio eilučių rimavimo, būdingo viduramžių eilavimo tradicijoms. Idėtos ištraukos iš „Eiliuotosios Livonijos kronikos“, O. von Steiermarko „Eiliuotosios Austrijos kronikos“, N. von Jeroschino pagal P. Dusbürgą parašytos „Prūsų Žemės Austrijos kronikos“, austrų keliaujančių poetų, prancūzo G. de Machaut „Draugo paramos“ ir anglų poeto Geoffrey Chaucer „Kenterburio pasakojimų“.

Antrąją knygos dalį, pavadintą „Humanistiniu amžiumi“ (16-17 a.), sudaro Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos valstybingumo pagrindimui ir įtvirtinimui angažuoti tekstai. Daugiausia tai – Renesanso autoriai, rašę lotynų kalba, naudoję antikinės eilėdaros sistemas, sekę graikų ir romėnų autorais. Šiai daliai vertė A. Dulskis (dar vienas Alfonso Tyruolio-Šešplaukio pseudonimas), B. Kazlauskas ir A. Rukša, M. K. Sarbievijaus, „sarmatų Horacijaus“, odėmis užbaigiamas L.D.K. lotyniškos literatūros žydėjimo laikotarpis.

Romantizmo epochai (18-19 a.) skirta trečioji antologijos dalis. Bene solidžiausią pluoštą sudaro lenkų Vilniaus romantikų kūrinių, kurie, žlugus dviejų tautų Respublikai, vėl išaukštino Lietuvos vardą. Šalia lenkiškų A. Mickievičiaus, J. Slowackio, J. I. Kraszewskio, L. Kondratowicziaus pavardžių puikuojasi ir lietuviškos – vertė, neužmirštant sudarytojo, Vincas Mykolaitis-Putinas, Faustas Kirša, Balys Sruoga ir kiti.

Stambiausia apimtimi knygos dalis skirta 19-20 a. poezijai. Tautų ir kalbų margumynas – latvių (J. Rainis, Aspazija, K. Štols, J. Karklins), Lietuvos žydų diasporos atstovų (D. Einhorn, S. Schneur, L. Neidus), ukrainiečių egzilų (I. Slavutych, L. Poltava), rusų (K. Balmont, L. Šklier), lenkų (K. Wiczynski, Cz. Milosz), prancūziškai rašiusio, bet laikiusio save lietuviu O. W. de Lubicz - Miloszo, vokiečių (J. Bobrowski), amerikiečių, estų... Didžiausią ir šios dalies kūrinių pluoštą išvertė antologijos sudarytojas. Jam talkino N. Šapira, St. Meringis, J. Kėkštas, J. Tinnis ir kiti.

Knyga vertinga ir dėl to, kad, siekiant autentiškesnio kūrinių skambėjimo, versta iš originalo kalbų. Antologiją Lietuvos skaitytojui pristato Roberto Keturakio žodis, sudarytojo Alfonso Tyruolio „Pratarties“ ir įvadinis straipsnis „Lietuva pasaulinė poezijoje“.

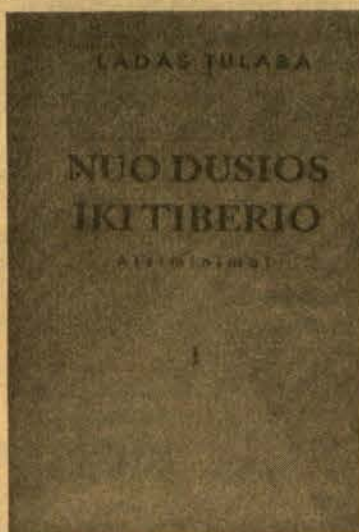
Sigitas Daukša

Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis

• Ladas Tulaba. **NUO DUSIOS IKI TIBERIO.** Atsiminimai, I. Roma, 1993. Spaudė „Draugo“ spaustuvė Čikagoje. 444 puslapiai. Kaina – 10 dolerių. Gaunama „Drauge“.

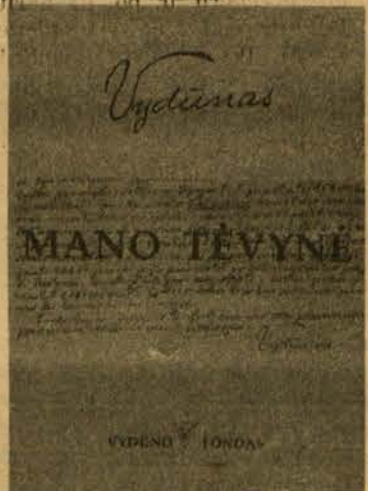
1993 metais Romoje išleistas prelatas Lado Tulabos daugiametis atsiminimų veikalas „Nuo Dusios iki Tiberio“, paantrašte „Vingiuotas mano gyvenimo kelias biografiniuose atsiminimuose“. Jis aprėpia nuo 1912 iki 1959 metų įvykių atsiminimus, liudijančius gal ne tiek dramatišką, kiek atkaklų žmogaus siekimą likti ištikimu savo prigimčiai ir pašaukimui. Kaip ir dera šio žanro kūriniams, atsiminimai atspindi vaizduojamojo laikotarpio aplinką, problemas ir konfliktus per pasakotojo prizmę. O kiekvienas pasakotojas siekia savo liudijimus paversti istorine tiesa, kas, deja, visada yra neįmanoma ir nepasiekiamo bet kokiems atsiminimams, esantiems pusiau-kelėje tarp grožinės literatūros ir istorijos veikalų. Neretai fantazija rungtiasi su faktų bylojimu, subjektyvi siekiamybė nustumia į šalį objektyvią tiesą, liekančią slypėti archyvų dulkėse, kol iš ten ją ištraukia ir pasauliui atskleidžia istorikas. Bet kokių atsiminimų sėkmę lemia ne faktų gausa ar bandymas pavyti istorinė tiesą, kiek gebėjimas, išsiverbus į įvykių esmę, itaigi literatūrinio stiliu sudominti ir paveikti skaitytoją.

Šiuo atveju, deja, taip neįvyksta: telegrafiskai fiksuojant faktus ir vardus, knyga daugiau primena būtų įvykių suvestinę nei aukšto literatūrinio lygio kūrinių, kur išgyvento žmogaus pasaulio didingumą ir dramatiškumą liudytų ne vien istorinės tiesos sie-

kimas. Juk geri atsiminimai turi priminti gerą romaną. Bet ką daryti, jei devyni iš dešimties lietuviškai parašytų atsiminimų nėra tokie? Reikia turbūt būti dėkingiems jų autoriams ir už tiek, kiek jie mums palieka.

J.K.

• Vydušas. **MANO TĖVYNĖ.** Čikaga: Akademinių skautų sąjūdžio Vydūno fondas, 1993. Vertė Lietuvoje Rapolas Šaltenis ir Vita Gaigalaitė. Redaktorius – Vytautas P. Mikūnas, leidinio bendradarbis – kun. Kęstutis Žemaitis. Spaudė Mykolo Morkūno spaustuvė Čikagoje. 80 puslapių. Kaina – 4 doleriai. Gaunama „Drauge“.

Gražią dovaną išeivijos lietuvių mokyklų mokiniais pernai padarė Akademinių skautų sąjūdžio Vydūno fondas, išleidamas Vilhelmo Storostos Vydūno (1868-1953) knyga *Mano tėvynė*. Iš tikrųjų tai dalies Vydūno veikalas *Septynių šimtų metų vokiečių ir lietuvių santykiai* (Sieben Hundert Jahre deutsch-litauischer Beziehungen), išleisto 1932 metais Tilžėje, pirmojo skyriaus „Prūsų-lietuvių tėvynės erdvė“ (Die preussisch-litauische Heimatwelt) vertimas. Jaunas žmogus, skaitydamas įkvėptas pasąžus, skirtus Mažajai Lietuvai, turi progą susimąstyti apie tai, kas jam pačiam yra tėvynė ir kuo jis gali tapti tėvynei, dovanojusiai jam nenusakomai daug, ne vien tik geografinę erdvę. Ar pirmoji patirtis, suliečianti mus su motina, namais, nėra postūmiu mūsų gyvenimo pilnatvei, kurią mums gali suteikti tėvynė? Vydušas vengia moralizavimo. Jei jis ir siekia pamokymo, tai atsargiai: per nuostatų lietuviškos gamtos vaizdą, per grakščią poetinę užuominą ar suvaldytą jausmų pliūpsnį, išduodantį didžią ir labai gražią meilę tėvynei.

J.K.

Tom Paulin

Šiaurės kraštovaizdyje

Indžela liesa, ji niekada nesišypso.
Vyras aukštas, dėvi tas pačias blankias spalvas.
Galima matyti juodu visur, abu atrodo nepriekaištingai
Ir čia praleidžia tikrai žiemos mėnesius.
Jų nuošalus akmeninis namukas glaudžias
Prie uolų virš pilkai raudonos jūros.

Jų tyla – šio metų laiko tylos dalis –
Tokia erdvi, jog šie vienišiai rodo apsupti
Tuščios jūros toliais ir vangiu klyksmu žuvėdrų,
Užsikorusių ant jų kamino ir laukiančių audros.
Jie sėdi pintose kedėse savo verandoje, skaito ir
Klauso mažyčio tranzistoriaus muzikos.

Jų vienu metu veik regima: žydra šviesa ant sniego
Ar rūgpienis ant sūrio spalvos staltiesės primena
Jų slaptumą. Jie sūdo jo sužvejotas silkes,
Valgo raugintus kopūstus ir popietėmis mylisi
Ant šalto betono; jogurto valgytojai,
Jie mėgaujasi šiurkščiais malonumais.

Žibalinės lempos naktį dega jų mažuose languose
Ir presuotų durpių briketai švyti neįmantriam židiny.
Naftos valymo fabriko lankinės lėmpos išskyšuly
Atsako jų šviesoms; tamsybė ir bangų mūša.
Jie tokie panašūs, kad jiems nereikia kalbėtis, –
Nelyg nuskauti našlaičiai, laimėję nuožmią vienatvę.

Namas prie jūros

Lentynoj išrikiuotos šventėms dovanotos knygos
Minkštais viršeliais – seni, oranžiniai Penguins
Leidiniai, nuo drėgmės sulipusiais puslapiais, –
Slepia prarastą kvapą, kuris negali gražinti
Mirusios praeities, dabar perlenktos pusiau.

Ši tuštuma, aptikta už druskėtų langu, nevilioja
Nė vieno, kas pažvelgia į žemo kambario vidų.
Ir kam gi? Tu mišlingu paslapčių, tarsi tarmių,
Kuriom kadaisė šnekojo žvaigždės,
Vis tiek niekada nepažinsim.

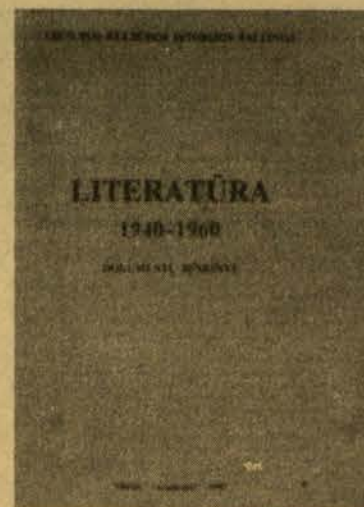
• LITERATŪRA 1940-1960. Dokumentų rinkinys. Vilnius: „Academica“, 1992. Medžiaga surinkta, leidynei sudarė, įvadą ir komentarus parašė Jonas Vosylis. Redakcinė kolegija: Nijolė Baškytė, Vytautas Galinis, Aleksandras Guobys, Jonas Lanckutis, Bronislovas Vonsavičius. 672 puslapiai.

1992 metais Vilniuje „Academica“ leidykla serijoje „Lietuvos kultūros istorijos šaltiniai“ išleido dokumentų rinkinį *Literatūra 1940-1960*. Kaip sakoma knygos pratarėjoje, „leidinio pagrindinis uždavinys – surinkti į vieną vietą įvairiuose Lietuvos valstybinuose bei žinybiniuose archyvuose saugomą dokumentinę medžiagą, susijusią su literatūrinio gyvenimu [...]“ Deja, publikuojamų dokumentų autentiškumas ne sykį yra pažeidžiamas. Nors teigiamas, jog „dokumentų kalba ir stilius netaisomas“, bet neslepia, jog „praleistos mažiau reikšmingos vietos arba tie klausimai, kurie tiesiogiai nesusiję su dokumento antrašte“ (p. 3-4), „taiso- mos tik rašybos, skyrybos bei korektūros klaidos, užbaigiami su trumpinti žodžiai, [...] praleidžiamas kai kur gretimai pasikartojanti ir stilistinių funkcijų neatliekanti santrumpa „drg.““ (p. 4). Faktiškai dokumentas virsta ne dokumentu, kuri privalo būti spausdinti be jokių pakeitimų (bei su visais įmanomais komentarais), o bendru, vos ne dvidešimties parengėjų grupės, kūriniu. Ar tas buvo padaryta sąmoningai, ar ne, jau kitas, bet ne mažiau įdomus klausimas.

Knygoje pateikiami dokumentai liudija daugiau diktatūrinio režimo ideologinius poslinkius nei autentiško literatūrinio gyvenimo raidą ir atmosferą. Abi didžiaivalstybinio šovinizmo atmainos (rusiškasis nacionalizmas ir daugianacionalinis sovietinis

imperializmas) darkė ir niokojo ne vien lietuvių rašytojų gyvenimus, bet ir apribojo tautinės lietuvių literatūros ir kultūros augimą. Nuliteratūrinta literatūra neteko savo lietuviškumo, bruktas teigiamą ir tik teigiamą prozos ir dramos herojų, atmetant nihilistiško ar absurdiško vaizdavimo galimybę, iš stiliaus ir kalbos atimant savitumą, reikalaujant ne per plauką nenutolti nuo oficialios, visiems sovietinės imperijos darbo žmonėms privalomos oficialiosios Kremliaus ideologijos.

Skaitytojui bus smalsu pasekti, kaip tuomet Lietuvoje ėmė formuotis rašytojų-plebėjų ir rašytojų-aristokratų luomas. Štai vienas rašytojas LKP(b) CK pasitarime 8 d. Maskvoje, sakė: „Kada žie-

mą buvau divizionoj, [...] kol mane traktavo kaip vyriausybės narį – tada kartu buvo A. Snieckus ir M. Gedvilas – buvo gerai. Kai tik jie išvažiavo ir mane ėmė traktuoti kaip rašytoją, mano padėtis pablogėjo. Maitintis turėjau aš nebe su vadais, o su raudonarmiečiais. Tuomet divizionoj maisto davynys buvo tiek menkas, kad man dan-

Teisinga valstybė

Ešafotų palikuonys paklūsta Įstatymui.
Jo atmintis yra tobula, ištvirkusi saulė,
Įkaitinanti sausos paplūdimius aplink
Pusiaudienio miestus.
Kur vien vyrai susikibę už rankų,

Valstybės centras kelia siaubą, sienos –
Užantspauduotos priešams. Aidi rikšmai
Šios piktos santvarkos gatvėmis,
Kurį vandenys galėtų būti taikūs.

Jos teisingumas – nuogas miškas ir kalkėmis
Išbaltintos plytos, ištaigų iranga, uniformos,
Apžvalgos bokštų šešėliai, krentantys aikštėse,
Kanapių kilpa virš alyva gerai suteptų spastų.

Naujakuriai

Iš Glazgo jie atkyla į juodąjį
Pastolių, malūnų ir varpinių miestą.
Ir ima priklausyti. Jis, Škotų bažnyčios
Vyresnysis, vadovauja Ledo darbams.
Ji, neilgai trukus, tampa Karsono Armijos virėja.
Kartais ryte, eidamas per kompanijos vartus,
Jis paliečia išilusį rudo sunkvežimio kapotą.
Vyrai stebi ir nieko nesako.
„Keista, kaip ji išsilauko per naktį“, –
Sako jis Makalou, tuomet užlipa
Į savąjį ofisą, saugodamas šilumą delne.

Naktiniai molai Antrimo pakrantėje, judėjimas ginklų,
Kurie šiuomet yra saugūs aliejiniuose popieruose
Po įvairių tos grafystės bažnyčių ir tabernakulių grindimis.

Vertė JULIUS KELERAS

Garsaus airių poeto Tom Paulin, gimusio 1949 metais, vidurio Anglijoje, poezijoje itin akcentuojamos Šiaurės Airijos problemos, ypač moralės aspektas: kas yra teisinė valstybė, kaip pasiekti teisėtumo, kuris nežinia su kuo labiau susijęs – su gailėstingumu ar su bausme. Šie klausimai ir argumentai kartojasi jo pirmoje knygoje *Teisinė valstybė* (1977), sprendžiant pragmatizmo ir idealizmo dilemą. Poeto kūryba priklauso naratyvinės poezijos kryptčiai, susiformavusiai aštuntojo dešimtmečio Anglijoje. –J. K.

J. K.

• Kazys Ėringis. **LIETUVOS KARIUOMENĖS TRAGEDIJA.** Faktai, prisiminimai, dokumentai. Vilnius: „Raštija“, 1993. 272 puslapiai.

Lietuvių išeivijai gerai pažįstamas dr. Kazys Ėringis, daugiau negu dešimtį metų pragyvenęs JAV, 1993 metais Vilniuje išleido knygą *Lietuvos kariuomenės tragedija* (Faktai, prisiminimai, dokumentai). Iš tiesų dokumentų skaitytojas tenesitiki rasti, tačiau prisiminimų, o ypač faktų, jis ras su kaupu. Vertingiausi, ko gero, yra tie knygos puslapiai, kur autorius nesistengia apibendrinti visos lietuvių tautos istorinės patirties (kaip jis tą daro pp. 229-232), bet rašo autentišką savo dramatiško gyvenimo metraštį.

O Kazio Ėringio patirtis pakankamai unikali: Antrojo pasaulinio karo pabaigoje prievarta paimtas į sovietinius rekrutus, patyrė kario frontininko likimą – paniekinimą, žeminimą, persekiojimą. Maždaug 140,000 lietuvių buvo prievarta įjungti į sovietinę armiją ir naikinti

Oriolo, Kursko, Polocko kautynių laukuose. Daugelio jų patirtis yra atspindima per Kazio Ėringio patyrimus, ko iki šiol lietuvių istoriografijoje, rodos, neturėjom. Autorius rašo: „Mes, Lietuvos kariai, karo keliais Sovietų armijos gretose nešėme mažos neutralios šalies didįjį Maskvos primestą Tėvynės pavergimo skausmą iki džiaugsmingos pergalės, palikdami daugybę žuvusių ir suluošintų. [...] Tad mano pražūčiai Sibiro platybėse, griežto režimo Šiaurės lageriuose arba beprotnamiuose“ (p. 14). Pažymėtina, jog knygos *Lietuvos kariuomenės tragedija* autorius, nebūdamas istoriku, gebėjo sutelkti ir motyvuotai atskleisti savo ypatingų patyrimų raidą ir esmę.

J. K.

„Išvietintieji asmenys“ Kansas universitete

MIKAS KALINAUSKAS

Studijuojant ir gyvenant Kansas, Amerikos viduryje, galima beveik užmiršti Lietuvos egzistavimą. Ryšiai su Lietuva čia gana reti, todėl aš buvau nustebintas ir sudomintas teatro afišų, kurios skelbė „Displaced Persons“ (Išvietintųjų asmenų) spektaklį Kansas universitete, Lawrence. Pasirodė, kad vaidinimas turėjo paliesti Vilniaus praeitį ir dabartį. Pjesė buvo parašyta ir režisuota Ron ir Liudvika Apinytės Popenhagen, kurie dėsto bei profesoriai dirba Teatro fakultete. Susisiekiu su pjesės režisieriais ir buvau pakviestas pažūrėti pastatymo. Šis straipsnis yra netikėto spektaklio ir mano išpūdžių rezultatas.

„Išvietintųjų asmenų“ veiksmas koncentruotas Vilniuje, „dingusiam mieste“ arba „mieste be vardo“, laikotarpiu nuo 1919 metų iki 1991-ųjų. Veiksmas taip pat dar vyksta Paryžiuje ir Sibire. Įvairi pjesės geografinė ir didelis laiko tarpas tampa fonu, kuriame praeitis susiduria su dabartimi, realybė su vaizduote — ir visa tai sukuria nepaprastą istoriją.

Veiksmas prasideda Nijolės (Kasi Brown) atvykimu 1991 metų sausį iš Paryžiaus į Vilnių, kur ją pasitinka jos giminės. Aldona (Amy Steinhau), Nijolės senelės teta, pasakoja jai apie savo jaunystę — laiką, „kada romantizmas buvo dar gyvas“, savo drauge Rachel, netektį ir neišsipildžiusias svajones. Aldonos istorija susieja praeitį su dabartimi ir įtraukia žiūrovą į pamirštą pasaulį su daugybe charakterių ir temų. Nijolė, o kartu su ja ir žiūrovai, sužino apie turtingą Vilniaus istoriją: jo daugia- tautiškumą, legendas, politines ambicijas, ryšius su Rytai ir Vakariais... Aldonos draugė Rachel (Louise Flory) yra svajotoja ir poete, turinti trapia, tyrą sielą. Jos vizijos įkvepia Daniel (Brian Wicks), jos draugą dailininką, kuris palieka Vilnių ir išvažiuoja į Paryžių po revoliucijos Rusijoje, kur susilaukia didelio pasisekimo. Rachel žūsta, bombarduojant Vilnių Antrojo pasaulinio karo metu. Aldonos vyras yra iš-tremtas į Sibirą, iš kur nebesu-grįžta. Jo laiškas Aldonai yra dokumentiškas ir pilnas tragiškos realybės apie tremtinių gyvenimą. Žiūrovas seka išvietintųjų asmenų likimą, tragišką žydų tautos patirtį ir skausmingą moterų dalį. Vilniaus gyvenimo kronika pertraukiama pokario Paryžiaus panoramos — paralelės su Vakariais, ir Sibiro tremties — paralelės su Rytai. Spektaklio kulminacija yra Nijolės tapimas aktyvia veikėja ir įsitraukimas į pasipriešinimą okupuojančiai armijai tą nelemtąjį 1991-ųjų sausį.

Pagrindiniai pjesės veikėjai yra moterys — Rachel, Aldona ir Nijolė. Tai stiprios, nepalūžtančios būtybės, kurios įkūnija tą nepaprastą žmonių dvasią, persiduodančią iš kartos į kartą. Jos įkvepia vyrus (puikus pavyzdys yra Rachel santykiai su Daniel), jos išsaugoja grožį ir gyvenimą netgi didžiausios krizės metu. Ne veltui Aldona padeda gimdant kūdikius ir kepančią duoną. Moterys spektaklyje neturi įtakos nulemiant istorinius politinius sprendimus, bet, nepaisant netekties, praradimo ar karo, jos sugeba palaikyti tam tikrą tvarką, pastovumą ir svarbiausia — viltį.

Trijų moterų likimas yra, be abejonės, viena iš pagrindinių spektaklio temų. Rachel svajonės per Aldonos atmintį perduodamos Nijolei — kartų patirtis ir palikimas neišnyksta. Svarbi tema yra ir miesto dvasios tęstinumas. Vilniaus istorija tęsiasi — pjesės režisieriai interpretuoja geležinio vilko legendą ne tik kaip miesto istorijos, bet ir Vilniaus žmonių vizijos apie ateitį parabolę. Gedimino sapnas tam-

Scena iš „Displaced Persons“ spektaklio Lawrence, Kansas. Kritikai Paryžiuje: Liudvika ir Ron Popenhagen.

pa kelrode žvaigždė pjesės personažams. Spektaklis ne veltui vadinasi „Išvietintieji asmenys“: jis pasakoja apie dalį žmonių, kurie buvo išvaryti iš savo tėvynės ir išblaškyti po pasaulį istorijos vėjų... Po karo Europoje buvo įkurtos stovyklos pabėgėliams (Displaced Persons' camps). Daugybė žmonių, tiek iš Rytų Europos, tiek iš kitur, ten atsidūrė. Šis spektaklis, toks aktualus šiandieninei Europai, yra skirtas ir jiems.

Negaliu nepaminėti režisierių Ron ir Liudvikos Popenhagen išradinimo ir originalumo, nau-dojant įvairius teatro stilius bei vaidybos technikas. Žiūrovai pamatė pantomimą, šokių, kaukes (buvo panaudotos autentiškos velnių kaukės ir originalios kitokios kaukės). Ypa-tingas dėmesys buvo skirtas kūno kalbai: aktoriai vaidavo ne tik gyvus personažus, bet ir negyvus objektus — sienas, gatves, medžius ir t.t. Jie sukūrė tikrovišką miesto gatvių ar Sibiro miško išpūdį scenoje. Personazų svajonės skraidino mus laiko tekmeje, monologai keitė dialogo, veiksmas keitė savo ritmą — vyko nuolatinis judėjimas atminties ir vaizduotės erdvėje. Scenoje, be anglų kalbos, skambėjo lietuvių, vokiečių, prancūzų, rusų ir hebrajų kalbos. Aktoriaus ši įvairovė nesuteikė nepatogumų ir net žiūrovams netapo barjeru.

Poezija, naudojama „Išvietintuosiuose asmenyse“, sukurė ypatingą nuotaiką. Onės Balu-konytės, Baudelaire, Chagall, Salomėjos Nėries, Oskaro Mila-šiaus, Czesław Milosz žodžiai užbūrė žiūrovą. Poezija tapo ryšiu tarp personažų, scenos ir žiūrovų salės. Eilės, sklindančios iš veikėjų lūpų, padarė vaidinimą įsimintinu ir originaliu. Egzo-tiška amerikiečių klausai muzika atspindėjo Vilniaus daugia-tautiškumą ir papildė vaizdinius išpūdžius. Režisieriai panaudojo daug šokių muzikos — lietuvių ir žydų tautinės melodijos, taip pat daug klasikinės muzikos.

Vaidinimo choreografijoje bu-vo juntama stipri Marc Chagall paveikslų įtaka. Atrodė, kad šokėjai pakilę į orą ar tiesiog sustingę prarastos atminties erdvėje. Šokiai simbolizavo retą ir todėl brangų grožį — mylinčius žmones. Šokiai perkėlė personažus į trapų iliuzijų pasaulį: pasaulį, kuris buvo nuolat griau-namas ir naikinamas.

Kokie išpūdžiai liko po spektaklio? Be abejonės, įsiminė pabė-gėlių procesiją — žmonės, palie-kantys viską, ką jie turėjo ir mylėjo, palikdami savo tėvynę. Užpildantys visą scenos erdvę, nebylūs ir pavargę jie judėjo iš rytų į vakarus, savo visa apimančių liūdesių primindami mums skausmingą praeitį... Per-sonažas su kauke, tarsi amžinas

žydas, lėtai įeidavo į sceną ir palikdavo ją, nusinešdamas su savimi didžiulę našta — žmonių kančias ir ilgesį.

Miestas „Išvietintuosiuose asmenyse“ buvo nuolat okupuojamas: įvairių armijų kareiviai jėga verbavo vyrus, keitė gatvių var-dus, naikino miesto kultūrą. Personazai gyveno neišnyks-tančioje pavojaus grėsmėje, gat-vės vis patuliuojant pilkos uni-formos kareiviams. Aldona ir Rachel dažnai susitikdavo ant seno miesto stogų — „saugiausioje vietoje nuo karinės poli-

cijos“. Jos šokdavo ir svajodavo ant raudonų stogų „tarsi gandrų poros siluetas dangaus fone“. Jų pasaulis — laisvas, be galo gražus ir džiaugsmingas — skyresi nuo ano gatvės pasaulio.

Neįmanoma pamiršti klajo-jančio cirko klounų, akrobatų, mimų ir intyvininkų, kuriančių stebuklingą, makabrišką atmo-sferą. Tai buvo teatras teatre ir jų komedijos menas parodė visą situaciją skirtingoje šviesoje. Netgi žmonių tragedija, karas ir politinės ambicijos pasirodė pra-einančiais ir, gana ironiškai, be-

prasmiais gyvenimo niekais.

Didžiausias spektaklio pasie-kimas vis dėlto buvo jo univer-salumas. „Išvietintųjų asmenų“ autoriai parodė, kad galima ir būtina išgyventi visiškame chao-se ir įmanoma jame išlaikyti žmo-giškąsias savybes. Moterys, kurios prarado beveik viską — savo mylimuosius, tėvynę, ramy-bę — išsaugojo savo vizijas ir sva-jones.

Pjesė pasirodė labai aktuali. Situacija dabartinėje Europoje, ypač buvusioje Jugoslavijoje, yra graudžiai panaši į situaciją Rytų Europoje prieš ir po pasaulinio karo. Matyti aiški paralelė tarp paprastų žmonių likimo praeityje ir dabartyje, tarp Vilniaus ir Sa-rajevo — įsiminė personažas var-du Sarah Jevu, keturių sūnų motina, kuria jie niekaip negalė-jo pasidalinti.

Maloniai nustebino aktoriai — beveik visi jie, išskyrus pjesės režisierius, buvo Kansas uni-versiteto teatro fakulteto stu-dentai. „Išvietintųjų asmenų“ aktoriai pasirodė kaip patyrusi ir susiderinusi trupė — tai didelis pasiekimas, turint galvoje jauną aktorių amžių. Dauguma jų itin įtaigiai sugebėjo perduoti žiū-rovams nežinomos šalies žmonių jausmus ir mentalitetą. Teatro publika reagavo audringai ir kiekvieną vakarą salė buvo pilna. Ši subtili ir sudėtinga pje-sė sulaukė didelio pasisekimo amerikiečių žiūrovų tarpe, nepai-sant to, kad dauguma jų turėjo gana ribotą supratimą Rytų Europos istorijos.

Susitikime po spektaklio pjesės autoriai ir režisieriai — Ron ir Liudvika Popenhagen papasako-jo apie „Išvietintųjų asmenų“ sukūrimą ir savo kelius į Kansas

universitetą. Pasirodo, jie jau gana ilgą laiką dirbo bei kūrė kartu. Ron ir Liudvika dėstė bei statė spektaklius daugelyje pasaulio šalių. Jie susitiko Paryžiuje ir nuo to laiko dirbo Kalifornijoje (University of Cali-fornia at Santa Barbara), New York'e (State University of NY at Stony Brook), Prancūzijoje, Angli-joje ir netgi Lietuvoje — Vilniaus Konservatorijoje (1991 ir 1993 metais). „Išvietintieji asmenys“ kaip idėja gimė neseniai — apie 1986 metus ir išsiplėtė laiku bėgant. Chagall paveikslų įvaiz-džiai pastūmėjo Ron ir Liudviką susidomėti Rytų Europos dvasi-niu palikimu. Australijoje, Lietu-voje, Vokietijoje ir kitur jie susi-tikdavo su išvietintaisiais žmo-nėmis — daugiausia moterimis, kurių papasakotos istorijos tapo pjesės pagrindu.

Pjesės idėjos dar neišsemtos ir būtų gaila, jeigu ji nebebūtų sta-toma ateityje. Būtų puiku pasta-tyti šią pjesę Vilniuje — ji neabejotinai patrauktų teatro publiką idėjomis, įvaizdžiais ir aktualumu. Ron ir Liudvika Po-penhagen parodė susidomėjimą tolesniu šio projekto plėtojimu. Aktoriai pasirodė dirbti ir atei-tyje, ir galbūt bendras pasta-rymas Vilniaus Konservatorijoje ar kur kitur būtų įmanomas... Be abejonės, tai padėtų užsimegti ryšiams tarp Kansas universite-to ir Lietuvos, tereikėtų surasti sponsorius ir organizatorius. Visais atvejais aš skatinčiau teatro mėgėjus ir meno mylėtojus apsarstyti įvairias šio siūlymo galimybes. Juk visi mes esame, iš dalies, *išvietinti asmenys*.

P.S. Norėčiau padėkoti pjesės au-toriams Ron ir Liudvikai Popenha-gen bei Pharai Charmchi už pagalbą ra-šant šį straipsnį.

Sutemos ar saulėlydis?

(Atkelta iš 2 psl.)

pabraukta, —A.A.] (*Draugas*, 1955 m. kovo 26 d.). Buvo ir, at-rodo, yra JAV LB Kultūros tary-ba. Tai kas, kad buvo ar kad yra... Prie panašios situacijos (turiu omenyje konkrečiai meno savi-veiklą) nebūtų prieita arba padė-tis atrodytų švelnesnė, jei įsivaiz-duojama „kultūros ministerija“ būtų pradėjusi savo veiklą nuo pat pokario metų ir jei ji būtų in-tensyvi, dalykiška, konkreti. Vėl, deja... Tiesa, negali sakyti, kad JAV neatsirado nė vieno, kuris padėties nebūtų matęs ir dėl jos nesisielojęs. Skaitytajai gali būti įdomu Lietuvių vargonininkų-muzikų sąjungos susirūpinimas, išsakytas daugiau kaip prieš de-šimtį metų; „...Kai kuriose lietu-viškojo muzikinio gyvenimo sri-tyse yra būtina reformos. Betgi yra visiškai aišku, kad tą refor-mų nepadarys senoji išmirštan-čioji karta. Kiekvienas iš jaunesniųjų turi pajusti reikala įsilieti į muzikinio gyvenimo frontą ir ne tik perimti senųjų darbus bei įpročius, bet kurti daug ką naują, pritaikytą naujam gyvenimui“ (*Muzikos žinios*, 1983 Nr. 1, redakcijos vedamasis). Nuo savęs norėčiau pridurti, kad me-ną jaunimui kartais reikia vos ne prievarta įpiršti, sprautę įsprausti. Vaikas net ir gardesnių vaistų nenori ir burną imti, bet kai reikia...

Šiame rašinyje daug kalbėjau apie nykstančius choros, net chorvedžius. Visai nenustebau, kad tame pačiame *Muzikos žinių* numerio pirmajame puslapyje re-dakcija irgi dėl to sielvartauja. Straipsnis intriguojančių pavadi-nimų: „Chorų sutemos“. Prie-kaistaujama Lietuvių Bendro-menei, „per trejetą dešimtmečių mūšiai organizavusiai pelningas Dainų šventės ir nieko nepada-rusiai chorų palaikymui [...] ne-būta paskatinamųjų priemonių — išvykų, varžybų ir kt.“. „Ar chorų sutemos nėra iš viso kultūrinių sutemų reiškinys?“ — tokiu pra-našišku sakiniu baigiamas straipsnis. Jei šių, prieš 11 metų pasakytų žodžių autoriai yra pa-tys Amerikos lietuviai, tai man, Lietuvos lietuviui, išieivijos mu-zikinės kultūros tyrinėtoji, atro-do, kad aš tampa (dideliu liūde-siu) visos kultūrinės veiklos sau-lėlydžio liudininku.

Kai skrendi iš Lietuvos į Ame-rika, saulė vis maitai horizonte. Tarytum ji nenusiileidžia. Meninį išieivijos lietuvių saulėlydį bent jau pristabdyti galėtų vadybos forma parama iš Lietuvos. Buvo konkrečių pasiūlymų Pasaulio Lietuvių Bendromenei. Sutiko, pažadėjo ir atsisakė. Šios misijos imasi kompozitoriaus Vlodo Ja-kubėno draugija. Kai kas jau ap-čiuopiama. Palinkėkime ir toliau gaivui vėjų.

Profesorius dr. Anicetas Ar-minas seniai tyrinėja lietuvių choros. Lietuvių jis išleido tris nedidelės apimties knygas: *Lietu-viškų chorų ištakos*, *Lietuviškos choro literatūros užuomazgos ir raidos bruožai*, *Tarybų Lietuvos chorų problemos*. Taip pat — *Iš chorvedybos ir dirigavimo prak-tikos*. Parašė per 200 straipsnių. Šiuo metu leidykla „Muzika“ Lietuvoje spausdina jo paruoštą monografiją *Lietuvių chorai: tau-tinės savimonės ir muzikinės kultūros žadintojai*. Čikagoje profesorius Arminas tyrinėja Ameri-kos lietuvių vokalinių meną.

Šis profesorius Aniceto Armi-no straipsnis yra diskusinis tiek išieivijos dabartinės kultūrinės padėties vertinimu, tiek rekomendacijomis tai veiklai gai-vinti. Dekodami autoriui už pateiktas mintis mums visiems rūpimais klausimais, nuširdžiai kviečiame skaitytojus, o ypač šiūrai, iš kurios šiame rašiny gal šimtąją dalį informacijos patei-kiau, o eventualiai ir užsisakyti bilietus pasirinktiems spektak-liams. Štai: 1-800-567-1600.

Kanadiško Stratford'o festivalio 42-as sezonas

ALFONSAS NAKAS

Balandžio antroje pusėje pasau-lis, ypač teatro pasaulis, prisi-mena William Shakespeare 430-ą gimtadienį. Nei tikslį jo gi-mimo, nei mirties dieną nėra ži-noma, bet likę dokumentai liudi-ja, kad jis Stratford on Avon, ne-toli Londono, pakrikštytas 1564 m. balandžio 26 d., o ten pat pa-laidotas 1616 m. balandžio 25 d. Kadangi tais laikais su krikštu nedelsdavo, galima spėti, kad jis gimė kažkada tarp balandžio 20 ir 25. Visi, bent gimnaziją lanke, žinome, jog literatūros istorikų jis yra laikomas visu laikų vienu di-džiausiu pasaulio poetu. Jo iš dalies eilėmis rašyti 37 dramų veikalai iš Stratford pasklido po viso pasaulio scenas. Jų popula-rumas ne mažėja, o tolydžio auga. Daug kur veikia jo vardo festiva-liai, kuriuose vaidinama ne tik jo, bet ir kitų pasaulio klasikų, o taip pat ir šiuolaikinių kūrėjų dramų.

Shakespeare Theatre Associa-tion of America 1993 metų rudenį išleistame informaciniame ap-linkraštyje (Quarto) mini septy-

nis šiuo metu JAV veikiančius Šekspyro festivalius: Alabamos, du Kalifornijos (Berkeley ir Orange), Nebraskos, North Caro-linos, Oklahomos ir Utah.

Pats didžiausias, seniausias ir įžymiausias Šiaurės Amerikos Šekspyro festivalis yra Kanado-je, Ontario provincijoje, už maž-daug 30 mylių į šiaurės rytus nuo Londono, Ontario, 28 tūkstančių gyventojų miestuke, Stratford. Šio festivalio pilnas pavadinimas: The Stratford Shakespearean Festival Foundation of Canada.

Be populiariai, net programose ir spaudai skirtuose biuleteni-uose, vadinasi Stratford Festival. Jis pradėjo veikti 1953 vasarą, palapinėje. Per keletą metų at-sirado trys teatrai: Festival Theatre (su 2,300 kėdžių publi-kai), Avon Theatre (1,100 kėdžių) ir Tom Patterson Theatre, anks-čiau vadintas The Third Stage, (500 kėdžių). Ši festivalį iš viso lankiau apie 30 vasarų. Iš pra-džių su pertraukomis, o nuo 1967 metų vasaros iki 1993 įskaityti-nai nepraleidau nė vieno iš 26 se-zonų, paskutines septynias vasa-

ras iš Floridos į Stratfordą ir atgal keliaudamas po pusrčio tūkstančių mylių. Maždaug 200 spektaklių išpūdžius esu aprašęs šiame dienraštyje ir keliuose kituo-se laikraščiuose. Visus Stratfordo reportažus sudėjęs į krūvą, iš-eitų nemažiau kaip 500 puslapių knyga. Per ketvirtį šimtmečio ne vieną gero teatro draugą laiku nuvedžiau į gerą spektaklį ir bu-vau atlygintas padėkomis. Sulau-kiau ir vieno kito neišmanėlio burnojimų, tartum juos būčiau vertęs tuos reportažus skaityti.

Kada ir kas žiūrovui žadama Stratfordo festivalio 42-ame sezono, 1994-ųjų vasarą? Neskai-tant nuo gegužės pradžios studen-tams bei moksleiviams rodomų generalinių repetacijų, reguliariūs spektakliai prasidės gegužės 30 ir baigsis lapkričio 13 dieną, tad se-zono trukmė — penki ir pusė mė-nesio.

Iš viso statoma 10 veikalų. Jų pavadinimų nelietuvinis (palik-siu, kaip programoje rašoma) dėl praktiškų sumetimų. Festivalio teatre — šie pastatymai: Šekspy-ro „Twelfth Night“ (gegužės 30 -

Scena iš „Displaced Persons“ spektaklio: Rachel su kauke (Liudvika Popenhagen).